

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Загальноуніверситетська кафедра світової літератури та культури
імені проф. О. Мішукова

 “ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
Ніна ІЛЬІНСЬКА
“ 29” серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК19. Історія зарубіжної літератури (XIX ст.)

Спеціальність

- 035. Філологія (українська мова та література)
- 014. Середня освіта (українська мова та література)
- 014. Середня освіта (українська, англійська мова та література)

Факультет української філології та журналістики

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з історії зарубіжної літератури ХІХ ст. для студентів
за спеціальністю 035. Філологія (українська мова та література)

014. Середня освіта (українська мова та література)

014. Середня освіта (українська, англійська мова та література)

Розробник: Уколов Євген Юрійович – старший викладач
загальноуніверситетської кафедри світової літератури та
культури імені проф. О. Міщукова

Робочу програму схвалено на засіданні загальноуніверситетської кафедри
світової літератури та культури імені проф. О. Міщукова

Протокол № 1 від “29” серпня 2019 року

Завідувач кафедри

 (Ніна ЛЬІНСЬКА)

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		форма навчання
		денна
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 01. Освіта/Педагогіка 03 Гуманітарні науки	нормативна
	Спеціальність: 035. Філологія (українська мова та література) 014. Середня освіта (українська мова та література) Спеціальність: 014. Середня освіта (українська, англійська мова та література)	
Змістових модулів – 2		Рік підготовки
		3-й
Загальна кількість годин – 60		Семестри
		5-й
	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Лекції
		18
		Семінарські
		14
		Самостійна робота
		28
		Вид контролю
		екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
– 55% /45%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: сформувати у студентів систему знань про літературу Європи середини й другої половини ХІХ ст., про її своєрідність, умови формування та розвитку; забезпечити розуміння місця цієї літератури в світовому культурному процесі, значення її на сучасному етапі розвитку суспільства; підготувати студентів до одного з аспектів їх майбутньої професійної діяльності.

Завдання курсу:

методичні: навчати студентів умінню розкривати зміст нових явищ у європейських літературах середини й другої половини ХІХ ст., їхню зумовленість змінами в житті суспільства й закономірностями розвитку світового літературного процесу; вдосконалювати навички наукового аналізу художніх творів; продовжувати формувати у студентів навички самостійної роботи, зокрема, уміння користуватися підручниками, посібниками, монографіями, словниками тощо.

пізнавальні: поглиблювати літературознавчу освіту студентів-словесників, систематизувати відомості з історії та теорії літератури; дати студентам наукове знання фактів і явищ світового письменства; виробити у студентів уміння, керуючись принципом історизму, сприймати життєві факти й події, зображені в літературному творі, давати їм правильну, обґрунтовану оцінку з позицій загальнолюдських морально-етичних цінностей; ознайомити майбутніх фахівців із досягненнями сучасного літературознавства у вивченні напрямів, стилів, жанрових модифікацій та ін.; дати уявлення про специфіку світової літератури середини й другої половини ХІХ ст., історико-культурний контекст її виникнення, загальні закономірності та етапи розвитку; навчити майбутніх фахівців визначати коло конфліктів і художніх персонажів, що складають арсенал «вічних»/«традиційних» тем і образів.

практичні: вдосконалювати у студентів навички самостійної навчальної та науково-дослідницької роботи; розвивати й надалі навички літературознавчого аналізу на різних рівнях (проблемно-тематичному, структурно-композиційному та ін.); виробляти у студентів уміння досліджувати способи і прийоми типізації та індивідуалізації характерів, своєрідність композиції та сюжету, мову художніх творів і особливості віршування, аналізувати драматичні, поетичні та прозові тексти, порівнювати їх із творами різних жанрів; навчати студентів послуговуватися відповідними термінами; формувати у студентів навички підготовки доповідей, публічних виступів, уміння брати участь у творчих дискусіях, вдосконалювати навички самостійної навчальної і науково-дослідної роботи; готувати студентів до практичної роботи в загальноосвітній школі; дати уявлення про переклади рідною мовою творів ХІХ ст.

Мета й завдання вивчення курсу реалізується через формування таких **компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК)

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності (ФК)

Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, культурного кругогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

Здатність критично осмислювати нові художні тенденції, використовувати фахові знання з літератури, уміння й навички в галузі порівняльного літературознавства для аналізу літературного процесу.

Програмні результати навчання (ПРН)

Знає провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.

Розрізняє епохи (періоди), напрями, течії, жанри, стилі української літератури за їх сутнісними характеристиками й на тлі світового письменства. Використовує гуманістичний потенціал української літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.

Навчається впродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.

3. Програма навчальної дисципліни

Вступ. Реалізм як напрям у літературі XIX століття. Історичні і культурні передумови реалізму. Типологічні особливості реалізму XIX ст. Періодизація розвитку, зв'язок з традиціями просвітительської літератури та романтизмом. Художні відкриття письменників-реалістів. Реалістичний хронотоп. Концепція особистості у реалістів. Роман як провідний жанр літератури XIX століття. Різновиди романного жанру доби реалізму та їх типологічні особливості.

Творчість Стендаля. Реалізм у Франції 1830 - 1840 рр. Історичні умови розвитку. Творчість Ф. Стендаля. Особливості світоглядних позицій письменника. Естетика («Расін і Шекспір»). Основні теми творчості. Новела «Ванна Ваніні». Романи «Червоне і чорне», «Пармський монастир». Проблематико-поетичні особливості творів. Місце Стендаля в формуванні психологічного реалізму. Д. Паламарчук, Е. Старинкевич – перекладачі романів Стендаля.

«Людська комедія» О. Бальзака. Естетика Бальзака. Бальзак – зачинатель соціального реалістичного роману. Поєднання реалістичних і романтичних елементів у його художній системі. «Людська комедія» - грандіозна енциклопедія життя Франції першої половини XIX ст. Проблематика і структура «Людської комедії». «Гобсек», «Шагренева шкіра»: влада золота та її філософія в творах, неоднозначність образів, композиція і стиль творів. Роман «Батько Горіо»: проблематика, поетика. Аналіз спустошення талановитої особистості у «Втрачених ілюзіях». Своєрідність стилю митця. Бальзак і Україна. І. Сидоренко, Є. Дроб'язко, В. Підмогильний, М. Рудницький – перекладачі Бальзака на українську мову.

Творчість П. Меріме. Провідні теми в творчості П. Меріме. Риси романтизму у творах митця. Особливості форми й змісту новел Меріме (вибір теми та місця дії; сюжет і персонажі; спосіб оповіді тощо). Традиції та новаторство у новелістиці Меріме. Україна в творчості Меріме.

Роман Г. Флобера «Пані Боварі». Філософія, етика, естетика, концепція історії та тематичний спектр творів Г. Флобера. Роман «Пані Боварі»: зміст назви, хронотоп, проблематика, композиція, новий тип героя і нове тлумачення проблеми втрачених ілюзій. М. Лукаш, Д. Паламарчук – перекладачі творів Флобера українською мовою.

Романи Ч. Діккенса. Витоки реалізму в англійській літературі XIX століття. Роль ідей С. Річардсона, Г. Філдінга, Т. Смоллетта в становленні реалізму. Періодизація творчості Ч. Діккенса. Гумор письменника та його функції. Романи Діккенса 1830 – 1840-х рр.: проблематика й особливості художньої форми. Творчість 1850 - 1860 рр.: причини переходу гумору в сатиру, проблема формування творчої особистості, конфлікт творчої особистості та суспільства тощо. Особливості зображення соціальної проблематики в романах Діккенса. Соціальні контрасти і духовні конфлікти в романі «Пригоди Олівера Твіста». Специфіка дитячої теми у творчості Діккенса. Специфіка діккенсівського гумору. Моралізаторство й

мелодраматичні ефекти у ранній прозі митця. Спрощеність у тлумаченні моральної проблематики. Композиція, особливості психологічного аналізу в романах зрілого Діккенса. Сатира. Моральна проблематика у творах другого періоду. Роман «Домбі і син». Особливості художнього світу Діккенса. Своєрідність реалізму письменника.

Роман В. Теккерея «Ярмарок марнославства». Початок творчості. Роман «Ярмарок марнославства». Сатирична панорама англійського суспільства. Смысл назви книги. Твір Теккерея як «роман без героя». Сатирична загостреність авторського задуму. Новаторство Теккерея.

Творчість І. Тургенєва. Загальна характеристика літературного процесу в Росії другої половини ХІХ століття. Проблематика ранньої творчості І. С. Тургенєва. Романи «Батьки і діти», «Рудін»: проблематика, художня своєрідність. Типологічні особливості поезики тургенєвського роману. Місце Тургенєва в світовій літературі.

Творчість Ф. М. Достоєвського – новий етап у жанровому розвитку роману. Еволюція художнього світобачення письменника. Новаторський характер роману «Бідні люди». «Злочин і кара»: образна система твору в її зв'язках з художньо-філософським вирішенням проблеми здійснення місії загальної справедливості й розплати за порушення моральних основ людського буття. Роман «Ідіот» як спроба авторського втілення соціально-утопічного та морального ідеалу. Достоєвський і світова художня культура.

Творчість Л. Толстого. Основні етапи творчості Л. Толстого та їх характеристика. Рання творчість. Художні новації у трактовці воєнної тематики. Роман «Анна Кареніна»: проблематика, художня своєрідність. «Війна і мир»: історія створення, образи, «мисль народна» у творі; толстовська філософія історія. «Війна і мир» як роман-епопея. Релігійна свідомість письменника та її втілення в творчості 80 – 90-х рр. Реалізм Толстого. Л. Толстой і світова художня культура.

**4. Структура навчальної дисципліни
311, 312, 351 групи**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Література Франції другої половини XIX ст.												
Тема 1. Вступ. Реалізм як напрям у літературі XIX століття	5	2				3						
Тема 2. Творчість Стендаля. «Червоне та чорне» Ф. Стендаля як соціально-психологічний роман.	7	2	2			3						
Тема 3. Людська комедія» О.Бальзака.	7	2	2			3						
Тема 4. Творчість П. Меріме.	7	2	2			3						
Тема 5. Творчість Г. Флобера.	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 1	33	10	8			15						
Змістовий модуль 2. Англійська і російська література другої половини XIX ст.												
Тема 1. Романи Ч. Дікенса.	7	2	2			3						
Тема 2. Роман В. Теккерея “Ярмарок марнославства”	6	2				4						
Тема 3. Творчість Ф. Достоевського – новий етап у жанровому розвитку роману.	7	2	2			3						
Тема 4. Творчість Л. Толстого.	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 2	27	8	6			13						
Усього	60	18	14			28						

5. Змістові модулі навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Література Франції другої половини XIX ст.

Лекційний модуль

Лекція №1. Вступ. Реалізм як напрям у літературі XIX століття (2 год.).

Лекція №2. Творчість Стендаля. «Червоне та чорне» Ф. Стендаля як соціально-психологічний роман (2 год.).

Лекція №3. «Людська комедія» О. Бальзака (2 год.).

Лекція №4. Творчість П. Меріме (2 год.).

Лекція №5. Творчість Г. Флобера (2 год.).

Семінарський модуль

Семінарське заняття №1. «Червоне та чорне» Ф. Стендаля як соціально-психологічний роман (2 год.).

Семінарське заняття №2. Повість «Гобсек» та її місце в «Людській комедії» Бальзака (2 год.).

Семінарське заняття №3. Творчість П. Меріме. Жанрово-тематичні особливості новелістики (2 год.).

Семінарське заняття №4. Проблематика та поетика роману Г. Флобера «Пані Боварі» (2 год.).

Змістовий модуль 2.

Англійська і російська література другої половини XIX ст.

Лекційний модуль

Лекція №1. Романи Ч. Діккенса (2 год.).

Лекція №2. Роман В. Теккерея “Ярмарок марнославства” (2 год.).

Лекція №3. Творчість Ф. Достоєвського – новий етап у жанровому розвитку роману (2 год.).

Лекція №4. Творчість Л. Толстого (2 год.).

Семінарський модуль

Семінарське заняття №1. Роман Ч. Діккенса «Пригоди Олівера Твіста» як соціально-психологічний роман-виховання (2 год.).

Семінарське заняття №2. Роман Ф. Достоєвського «Злочин і кара» (2 год.).

Семінарське заняття №3. «Війна і мир» Л. Толстого (2 год.).

Модуль самостійної роботи

Завдання №1. Підготувати тему «Реалізм як напрям у літературі XIX століття» (2 год.).

Завдання №2. Підготувати тему «Роман В. Теккерея “Ярмарок марнославства”(2 год.)».

Завдання №3. Підготувати тему «Лірика А.Фета та Ф. Тютчева» (2 год.).

Завдання №4. Підготувати тему «Роман І. Тургенєва “Батьки і діти”» (2 год.).

Підсумкова тека: (екзамен).

6. Методи навчання

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця-філолога з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. Це, наприклад, комп'ютерна підтримка навчального процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань тощо).

7. Методи контролю

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю (усного, письмового), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Специфіка фахової підготовки передбачає усний, письмовий, практичний, тестовому контролю.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Аудиторна робота (семінарське заняття)

Доповідь

Оцінка «відмінно (А) 90-100» ставиться, якщо студент повністю розкриває зміст питання, вільно володіє матеріалом, застосовує теоретико-літературні знання та свідомо вживає літературознавчі терміни, виявляє навички аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, використовує творчий підхід у відповідях на питання, що їх ставить викладач.

Оцінка «добре (В) 82-89» ставиться, якщо студент повністю розкриває зміст питання, вільно володіє матеріалом, іноді вживає літературознавчі терміни, виявляє навички аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, але студенту бракує самостійного мислення та творчого підходу у відповідях на питання, що їх ставить викладач.

Оцінка «добре (С) 74-81» ставиться, якщо студент недостатньо повно розкриває зміст питання, не досить вільно володіє матеріалом, використовує елементи аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, але не завжди може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.

Оцінка «задовільно (D) 64-73» ставиться, якщо студент недостатньо повно розкриває зміст питання, не досить вільно володіє матеріалом, нечітко орієнтується в художньому тексті, йому складно навести приклади та цитати, не завжди може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.

Оцінка «задовільно (E) 60-63» ставиться, якщо студент дає лише часткову відповідь на питання, показує погане знання теоретичного матеріалу, нечітко орієнтується в художньому тексті, йому складно навести приклади та цитати, не може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.

Оцінка «незадовільно (FX) 35-59» ставиться, якщо студент не дає відповіді на питання, не знає теоретичного матеріалу, не орієнтується в художньому тексті, не може навести приклади та цитати, не відповідає на питання викладача або відмовляється від відповіді.

Самостійна робота:

Конспект підготовки до заняття / Конспект самостійно опрацьованого матеріалу

Оцінка «відмінно (А) 90-100» ставиться, якщо зміст конспекту безпосередньо відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, повністю розкриває тему та містить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується декілька джерел, присутні посилання на теоретико-літературні джерела, концепції авторитетних дослідників, розкрито зміст нових літературознавчих термінів; застосовано навички аналізу, показано знання художнього тексту, наведено приклади та цитати, використано творчий підхід у відповідях на питання; систематизовано та логічно викладено матеріал.

Оцінка «добре (B) 82-89» ставиться, якщо зміст конспекту безпосередньо відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, повністю розкриває тему та містить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується декілька джерел, присутні посилання на теоретико-літературні джерела, розкрито зміст нових літературознавчих термінів; застосовано навички аналізу, показано знання художнього тексту, наведено приклади та цитати; недостатньо систематизовано та логічно викладено матеріал.

Оцінка «добре (C) 74-81» ставиться, якщо зміст конспекту безпосередньо відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, не повністю розкриває тему, містить не досить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується декілька джерел, розкрито зміст нових літературознавчих термінів; використано елементи аналізу, показано знання художнього тексту, наведено приклади та цитати; проте матеріал викладено недостатньо структуровано та логічно.

Оцінка «задовільно (D) 64-73» ставиться, якщо зміст конспекту не зовсім відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, не повністю розкриває тему, містить не досить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується лише одне джерело, не розкрито зміст нових літературознавчих термінів; відсутні елементи аналізу, показано слабкі знання художнього тексту, немає прикладів та цитат; матеріал викладено недостатньо структуровано та логічно.

Оцінка «задовільно (E) 60-63» ставиться, якщо зміст конспекту не відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, частково розкриває тему, містить поверхові відповіді на питання плану, відсутні відповіді на деякі питання; при підготовці використовується лише одне джерело; відсутні визначення нових літературознавчих термінів; відсутні елементи аналізу, не показано знання художнього тексту, немає прикладів та цитат; матеріал викладено нелогічно та непослідовно.

Оцінка «незадовільно (F) 35-59» ставиться за умови відсутності конспекту або якщо зміст конспекту не відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, не розкриває тему, містить поверхові відповіді на питання плану або не містить їх; при підготовці використовується лише одне джерело; відсутні визначення нових літературознавчих термінів; не показано знання художнього тексту, немає прикладів та цитат; матеріал викладено нелогічно та непослідовно.

Екзамен

Оцінка «відмінно (A) 90-100» ставиться, якщо студент прочитав всі зазначені в списку художньої літератури твори, в повному обсязі та відповідно до вимог засвоїв лекційний матеріал, опрацював матеріал семінарських занять та теми, винесені на самостійне опрацювання; вмів оперувати літературознавчими термінами та поняттями, орієнтуватися в світовому літературному процесі, проводити типологічні паралелі й

знаходити зв'язки між літературними явищами та здійснювати літературознавчий аналіз художніх текстів.

Оцінка «добре (В) 82-89» ставиться, якщо студент прочитав 90 % зазначених в списку художньої літератури творів, не повністю засвоїв лекційний матеріал, майже в повному обсязі опрацював матеріал семінарських занять та теми, винесені на самостійне опрацювання; вмів оперувати літературознавчими термінами та поняттями, орієнтуватися в світовому літературному процесі, проводити типологічні паралелі й знаходити зв'язки між літературними явищами та здійснювати літературознавчий аналіз художніх текстів.

Оцінка «добре (С) 74-81» ставиться, якщо студент прочитав 80 % зазначених в списку художньої літератури творів, засвоїв не весь лекційний матеріал, не в повному обсязі опрацював матеріал семінарських занять та теми, винесені на самостійне опрацювання; вмів не досить вільно оперувати літературознавчими термінами та поняттями, орієнтуватися в світовому літературному процесі та здійснювати літературознавчий аналіз художніх текстів.

Оцінка «задовільно (D) 64-73» ставиться, якщо студент прочитав 70 % зазначених в списку художньої літератури творів, засвоїв не весь лекційний матеріал, не в повному обсязі опрацював матеріал семінарських занять та теми, винесені на самостійне опрацювання; слабо оперує літературознавчими термінами та поняттями, орієнтується в світовому літературному процесі та здійснює літературознавчий аналіз художніх текстів.

Оцінка «задовільно (E) 60-63» ставиться, якщо студент прочитав не менш, ніж 50 % зазначених в списку художньої літератури творів, частково засвоїв лекційний матеріал, в недостатньому обсязі опрацював матеріал семінарських занять та теми, винесені на самостійне опрацювання; погано оперує літературознавчими термінами та поняттями, не орієнтується в світовому літературному процесі та погано здійснює літературознавчий аналіз художніх текстів.

Оцінка «незадовільно (FX) 35-59» ставиться, якщо студент не прочитав або прочитав близько 25 % художніх творів, зазначених в списку літератури, засвоїв менш, ніж 25 % лекційного матеріалу, опрацював менш, ніж 25 % матеріалу семінарських занять та тем, винесених на самостійне опрацювання; не вмів оперувати літературознавчими термінами та поняттями, аналізувати явища світового літературного процесу та здійснювати літературознавчий аналіз художніх текстів, що передбачені програмою.

Шкала для оцінки письмових тестів

«Відмінно (A) 90-100» – за наявності до 5 % помилкових тестів; «добре (B) 82-89» – за наявності до 10 % помилкових тестів; «добре (C) 74-81» – до 20 % помилкових тестів; «задовільно (D) 64-73» – до 35 % помилкових тестів; «задовільно (E) 60-63» – 50 % помилкових тестів; «незадовільно (FX) 35-59» – більш 50 % помилкових тестів.

**Модульний контроль
Екзамен.**

Шкала для оцінки письмових тестів.

- «5», «відмінно» - при наявності до 5 % помилкових тестів;
- «4», «добре» - при наявності від 10 до 20 % помилкових тестів;
- «3», «задовільно» - від 35 до 50 % помилкових тестів;
- «2», «незадовільно» - більш 50 % помилкових тестів.

9. Рекомендована література Базова (основна)

1. Пронкевич О.В. Зарубіжна література XIX століття. –К.: Педагогічна преса, 2003, – 240 с.
2. Анненкова О.С. Зарубіжна література XIX століття: європейська реалістична проза 1830 – 1880-х років. – К.: Знання України, 2006.
3. Мусій В. Б. Зарубіжна література XIX століття: методичний посібник / В. Б. Мусій. – Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2011.
4. Давиденко Г.Й. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навчальний посібник / Г.Й. Давиденко, О.М. Чайка. – Київ., 2016.
5. Зарубіжна література XIX століття. – К., 1999.
6. Літературознавча енциклопедія в 2-т. К, 2007
7. Зарубіжні письменники: Біобібліографічний словник у 2-х ч. під ред. Н.П.Міхальської.- М., 1997

Допоміжна

1. Зарубежная литература XIX века. – М., 2013.
2. Наливайко Д. Великий майстер художньої прози: Літературний портрет Гюстава Флобера. – К., 2004.
3. Наливайко Д. Етюди про звичаї // Оноре де Бальзак. Етюди про звичаї. – Х., 2004.
4. Сучасна інтерпретація художніх творів Ф. М. Достоевського: Міжвузів. збірник наук. праць. – К.-Бердянськ, 1998.
5. Якимович Т. Передмова // Стендаль. Червоне і чорне. – Х., 2004.
6. Білик Н. «Великі сподівання» у контексті творчості Чарльза Діккенса // Діккенс Ч. Великі сподівання. – Х., 2003.

3. Інформаційні ресурси

1. <http://19v-euro-lit.niv.ru/19v-euro-lit/elizarova-izl/index.htm>
2. <http://lit.1september.ru/urok/>
3. <http://www.knowed.ru/index.php?name=pages&op=view&id=492>
4. <http://schoolassist.ru/shpargalki-po-zarubezhnoj-literature/klassiki-russkoj-lit-19-veka-tipologiya-urokov.html>
5. <http://philologam.com/literatura19veka/114-kriticheskiy-realizm-v-zarubezhnoy-literature-xix-veka.html>
6. <http://www.studfiles.ru/dir/cat6/subj325/file12664/view124171/page4.html>
7. <http://www.bookmate.com/magikwall/oaN73A91>
8. <http://nsportal.ru/shkola/literatura/library/urok-obzor-literatury-ii-poloviny-xix-veka>
9. <http://russkay-literatura.ru/literatura-xix-veka.html>
10. <http://www.licey.net/lit/foreign/lit19>

